

ARRÓL BESZÉLNI, AMI VAN
IN MEMORIAM PILINSZKY JÁNOS

Budapest, 2021

A kiadvány a Nemzeti Kulturális Alap
és a Magyarországi Evangélikus Egyház
támogatásával jelent meg.

Válogatta és szerkesztette
Papp Máté
Zászkaliczky Zsuzsanna

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás
a kiadó előzetes írásbeli engedélyéhez van kötve.

© Luther Kiadó, 2021

© Szerzők, 2021

Fotók © Fülöp Péter 2021

Előszó

Pilinszky még a kortársunk, pedig a korszak, amelyben élt, sebesen távolodik tőlünk. A huszadik század sok konkrét rettenete helyét a klímavégveszély és az apokaliptikus szorongás vette át, minden felgyorsult, villognak a pillanatok, és mi vergődünk bennük. Csillagháló helyett világhálóban hányódunk, égi helyett főleg földi kapcsolatok tartanak vagy kötnek, és lassan a kreatúrát sem metafizikai, hanem inkább mátrixtérben képzeljük el – de hiába, a lélek lényege nem változik, vágyaink izzása, sóvárgásunk iránya, szomjunk a hitre, a bizalomra és főleg a bizonyosságra talán még erősebb, mint valaha.

Semmi nem pótolhatja számunkra azt az erőt és intenzitást, amely egy jó szövegből, az emberi beszéd és az isteni csend közötti határon várakozó, mélységekből kiáltó versből árad, hiszen a kifejezés képessége, bármilyen botladozó és kínlódo próbálkozás – önmagában kegyelem. „A nyelv alatt élünk” – mondta a költő egy interjúban, ahol a beszélni alig tudó nagynénje felragyogó szavairól szólt; minden egyes saját (van saját?) szavát is ennek a hol fenyegető, hol feloldó csendnek az aurája veszi körül.

Megörököltük ezt a ránk boruló, minden mozdulatunkat meghatározó, immár Pilinszky irtózatossá válásával feldűsült nyelvet, amely kinek belátható horizont, kinek fullasztó üvegóra. A ma embere és korunk költője is ugyanolyan megrendülten olvassa őt, ugyanúgy megtorpan, mint amikor először érte ezeknek a szövegeknek a villámcsapása – és aztán mégis, vagy éppen ezért: írni kezd. Szenvedése immár a mienk, az öröksége az öröklété, akár túléli az emberiség ezt a kort, akár nem. Nézzük és rögzítjük a világ képeit, szóljuk önmagunkká lett szavainkat, befogadjuk a látványt és elmondjuk, amit bírunk. Addig járunk a nyomában, ameddig világít nekünk – fénye a fényünk: írunk, kiáltunk, lépkedünk.

Szabó T. Anna

Arról beszélni, ami van

In memoriam Pilinszky János

A száz éve született Pilinszky János emlékére – egyszerűen és bátran – próbálunk arról beszélni, ami van. Istenről és emberről, teremtőről és teremtettről, kapcsolatáról és magányról, szolgálatról és angyalokról – törekeny emberi életünk csomópontjairól.

A *Credo* című evangélikus folyóirat 2009-ben megújult. Az átalakított rovatszerkezetben a számos időszakos rovat mellett néhány állandó rovat működött. E kötet alapját azok a kortárs irodalmi alkotások jelentik, amelyeket az *Idézőjelben* – első megjelenésüként – közöltünk, s amelyek szellemiségükben és minőségükben megfeleltek az evangélikus kulturális lap elvárásainak, kifejezetten a lap számára készültek, vagy belesimultak a tematikus lapszámok profiljába. Ezek közül is kiemelkedő gazdagságú termést hozott a Weöres Sándor-centenáriumra készült összeállítás (2013/4.).

A tizenkét év alatt megjelent – évente négy – lapszám tehát minimum negyvennyolc kortárs szépirodalmi megjelenést eredményezne, de a versek, kisprózák száma ennél lényegesen nagyobb, hiszen egy-egy szerző több szöveggel jelentkezett, illetve előfordult, hogy ketten is olvashatók voltak azonos lapszámon belül. Szerzőink között jól ismert, József Attila-díjas, rendszeresen publikáló alkotókat éppúgy megtalálunk, mint ifjú tehetségeket, kiemelkedő pályakezdőket.

2021-ben emlékezünk Pilinszky Jánosra (1921–1981), aki az Istent kereső és megszólító költészet, az emberi kapcsolatokat, illetve az Isten és ember kapcsolatát minden korábnál magasabb szintre helyező irodalom egyik legnagyobb, ha nem a legnagyobb alakja a 20. század magyar irodalmában. Aki számára nemcsak a Szentírás, hanem a szent olvasás is életbevágóan fontos. Nem „katolikus költő”, hanem „költő, aki katolikus” – római katolikus vallásossága mellett a kereszténység, a hit, a bűn és bűnhődés, a szenvedés, a kegyelem, az irgalom egyetemes értékű megfogalmazója.

A *Credóban* 2009 és 2020 között megjelent szépirodalmi művek adják az antológia gerincét. A kiadvány egyben a *Credo-könyvek* új sorozatának első köteteként jelenik meg. Az említett megjelent szövegekből válogattunk, illetve a bekerülő szerzőktől kértünk kötetünk számára szánt, új írásművet. A korábbi, kiválasztott írásokat, valamint az újonnan beérkezőket Pilinszky művészetének kulcsfogalmait, metaforáit rendezik laza tematikus csoportokba, ciklusokba. A szerkesztés során nagy élmény volt rácsodálkozni, hogy az elmúlt tizenkét év verseiből, kisprózáiból éppúgy megalkothatjuk a Pilinszky-íveket, mint az új művekből.

A szövegek méltó kísérőit Fülöp Péter fotói: „Gyakori magányos sétáim valamelyikén egyik Pilinszky János-verssor jutott az eszembe: »Valamikor a Paradicsom állt itt«. Tudatosan kezdtem figyelni ezt a világot, hogy felfedezhető-e még benne az a valamikori paradicsomi világ. Előkotortam a zsebemből a telefonomat, és elkezdtem fekete-fehér képeket készíteni, rögzíteni ezeket a jelenkorbeli benyomásaimat” – mondja egy interjúban a fotográfus, aki az urbánus környezet „plakátmagányját” és az emberi kreatúra, valamint a természeti elemek angyali jelenéseit egyszerre keretezi felvételein – hűen a Pilinszky-féle „metaformához”.

Papp Máté és Zászkaliczky Zsuzsanna | a kötet szerkesztői

2021. november 27.

VALAMIKOR A PARADICSOM ÁLLT ITT

■ VÖRÖS ISTVÁN

Világfa

Van egy fa, aminek neve van.
Nem is neki, a részeinek. Minden
része egy egész. A világ
tetejébe gyökerezik. A
világ fundamentumába
növeszti lombjait.
Van egy fa. Piros termései

kezek és lábak. Az ég
egy füves sík. Galaxisokat
szedek, és nappalra vázába
teszem őket, de éjjel
visszaengedem az égre,
hadd keringessenek
csillagjaik körül bolygókat.

Egy nyúl trappol végig a tejúton,
egy macska az egérúton. Egy
kutya a nyomukban. Van egy
fa. Levélrései arcok. Levélrései
időn áthajoló naprendszerek.
Macskapofonnal hajított
üstökösök. Ez a fa tud beszélni.

De nem beszél. Helyette neked
kell beszélned vagy hallgatnod.

A teknős

A világ nem egy teknős hátára,
egy vízszugárra nehezedik.
A víz a kezdetek szájából
ömlik. A kezdetek szája
bármelyikünk szája. Ha elalszunk,
beszélni kezdi a kezdetek
történetét. Nem magyarul.

Nem is latinul. Vízül.
Aki úszni tud – érti ezt a
nyelvet. Aki a tudásban
úszik – érti ezt a nyelvet.
Aki a kezdetek beszédében
lebeg – érti a kezdeteket.
Ha a nap keresztülsüt a vízen,

alatta láthatóvá válik a vég.
Aki úszni tud – érti ezt a nyelvet.
Becsukott szemmel lebeg – arccal
a fénybe fordítva. Aki érti ezt
a nyelvet – annak egyik karja
megérinti a világ zöld sarkát,
annak másik karja megérinti

a világ piros sarkát. Nyugalma
páncéljából fej, láb, kéz kandikál ki.